

RAPPORT
van de periode 1 april
tot 30 november 2019

Alles
gaat
voorbij,
behalve
het
verleden

[Inhoud]

Voorwoord	5
De Commissie en haar mandaat	6
De mensen achter het misbruik en geweld	6
De gevolgen van het misbruik en geweld	8
1. Zwijgen en ongeloof	8
2. Schuldgevoelens en schaamte	9
3. Blijvende impact	10
Vragen en behoeften van slachtoffers en andere betrokkenen	11
1. Aanmelding bij de Commissie	11
2. De Commissie staat voor een aanpak op maat	11
3. Vraag naar erkenning	12
4. Vraag naar bemiddeling	12
5. Vraag naar herstel	13
6. Behoeften van de (vermeende) plegers	14
7. Behoeften van steunfiguren	14
8. Behoeften van omstaanders	15
9. Behoeften van tussenpersonen	15
Bevindingen en aanbevelingen van de Commissie	16
1. Erken de complexiteit van de problematiek	16
2. Bied een antwoord voor slachtoffers van intra-familiaal geweld uit het verleden	16
3. Faciliteer de toegang tot en betaalbaarheid van hulpverlening	17
4. Verduidelijk de verjaringstermijn in strafzaken	18
5. Bevorder wetenschappelijk onderzoek naar misbruik en geweld uit het verleden	18
6. Verduidelijk het mandaat, de naam en de onafhankelijkheid van de Commissie	18
7. Harmoniseer de aanpak over sectoren heen	19
Tot slot	19

Voorwoord

Dit rapport gaat over de werkzaamheden van de Commissie in de periode van 1 april 2019 tot 30 november 2019. Tijdens deze 8 maanden werden de activiteiten van de Commissie door een eigen coördinator ondersteund via een subsidie van de Vlaamse overheid die tot eind november 2019 liep.

De Commissie dankt het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, het Departement Onderwijs en Vorming, het Departement Cultuur, Jeugd en Media en Sport Vlaanderen, voor hun niet-aflaten-de steun aan de Commissie.

De Commissie dankt eveneens vzw Moderator, Forum voor herstelrecht en bemiddeling, voor het faciliteren van de Commissie, waardoor de werking van de voorlopige Commissie werd voortgezet en tevens verruimd en verbreed werd.

De Commissie dankt verder haar vele gesprekspartners, die steeds met veel interesse in dialoog gingen en de Commissie aanmoedigden haar werking uit te breiden en kenbaar te maken.

De Commissie dankt tot slot de slachtoffers die ze mocht begeleiden, de verant-

woordelijken van instellingen voor hun constructieve samenwerking en degenen die in een verleden ontoelaatbare feiten hebben gepleegd en daar nu hun verantwoordelijkheid voor nemen.

De Commissie heeft er qua woordkeuze voor geopteerd om te spreken over (vermeende) plegers aangezien de hoedanigheid van dader enkel via een gerechtelijke beslissing kan worden vastgesteld. Dit doet evenwel geen afbreuk aan het feit dat dat Commissie de slachtoffers erkent.

Alle citaten zijn afkomstig uit de door de Commissie ontvangen meldingen en worden opgenomen met toestemming van de persoon in kwestie, waarvoor dank. Uit respect voor de privacy van deze personen zijn eventuele persoonlijke details eruit gelaten.

De Commissie en haar mandaat

Aansluitend op de aanbevelingen van het expertenpanel "historisch misbruik" besliste minister Jo Vandeurzen een Erkennings- en Bemiddelingscommissie voor slachtoffers van historisch misbruik op te richten. Deze ging van start op 1 december 2014 en was werkzaam tot eind december 2015. In haar eindrapport adviseerde de Commissie een permanent, onafhankelijk overkoepelend aanspreekpunt voor slachtoffers op te richten.

Minister Vandeurzen verzocht de leden van de Commissie te blijven verder werken in afwachting van het uitwerken van een wettelijk kader voor de permanente commissie.

Bij decreet van 13 juli 2018 werd de voorheen tijdelijke Erkennings- en Bemiddelingscommissie door het Vlaamse Parlement omgevormd tot een permanente commissie. Daarbij werd haar mandaat uitgebreid naar alle gevallen van seksueel misbruik, fysiek of psychisch geweld en verwaarlozing, die minstens 10 jaar geleden plaatsvonden in instellingen, voorzieningen organisaties en verenigingen in Vlaanderen.

De Commissie kan voor deze feiten als officiële instantie namens de samenleving erkenning bieden en bemiddelen met de instelling en/of (vermeende) pleger, indien gewenst. Daarnaast kan de Commissie doorverwijzen naar justitie, hulpverlening of lotgenotengroepen.

Verwacht wordt dat het wettelijk kader voor de Commissie in 2020 zal gefinaliseerd worden, zodat de permanente Commissie definitief van start kan gaan. In afwachting daarvan kende het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin aan Moderator vzw een projectsubsidie toe om de voorlopige Commissie te ondersteunen.

De mensen achter het misbruik en geweld

Dit rapport gaat over de werkzaamheden van de commissie in de periode tussen 1 april 2019 (datum waarop een eigen coördinator werd aangeworven) en 30 november 2019 (einde van de eerste projectsubsidie).

In die periode van acht maanden behandelde de Commissie in totaal 23 (oude en nieuwe) meldingen. De meeste melders kwamen bij de Commissie terecht via lotgenoten en belangengroepen, via Moderator of via het nummer 1712. Gezien de Commissie haar werking in het voorbije jaar niet publiek bekend heeft kunnen maken mag dit aantal als behoorlijk relevant worden beschouwd.

Zes van de 23 meldingen waren onontvankelijk omdat ze intra-familiaal geweld betroffen, waarvoor de Commissie niet bevoegd is. Deze melders werden zo gepast mogelijk doorverwezen. Vijftien dossiers werden in behandeling genomen.

Deze 15 dossiers werden allemaal aangemeld door het slachtoffer zelf, op één na waarin de partner de aanmelder was. Alle slachtoffers in deze dossiers waren mannen, die op één na allen voor 1970 geboren zijn. De meesten waren derhalve tussen 50 en 76 jaar oud.

De eerste feiten van misbruik of geweld vonden meestal plaats rond de (pre-)puberteit: tussen 8 en 14 jaar, met uitzondering van 2 slachtoffers die al volwassen waren op het ogenblik van de feiten, en 2 die slechts 3 en 4 jaar oud waren. Alle feiten deden zich voor vóór het jaar 2000, en dan vooral in de jaren '60, '70 en '80.

In 11 van de 15 dossiers was er minstens sprake van seksueel misbruik, naast fysiek en/of psychisch geweld.

"Bedreigingen, straffen, seksueel misbruik gingen van kwaad naar erger. Zover zelfs dat ik ook inging op alles wat er van mij gevraagd werd. In de hoop dat dit alles zou stoppen. Wat dus niet gebeurde. Sommige handelingen krijg ik zelfs nu nog niet over mijn lippen."

In de andere dossiers ging het om fysiek en/of psychisch geweld.

"Lijfstraffen waren dagelijkse kost, soms op een heel sadistische manier. Bijvoorbeeld geslagen worden met de tros aan het eind van de koord waarmee de toga werd samengehouden, terwijl in die tros kopselden zaten."

In de meerderheid van de dossiers werd dit misbruik en/of geweld herhaaldelijk gepleegd of vond het zelfs gedurende meerdere jaren aanhoudend plaats. In slechts 4 op 15 dossiers was er sprake van éénmalig geweld of misbruik.

"Elke dag en nacht waren gevuld van de vrees dat het weer zover was (en helaas was dat meestal ook het geval). Je was dag en nacht geen moment met rust. Je voelde je altijd onveilig. Er was geen uitweg. Je zat vast ! De (vermeende) pleger wist dat. Toegeven was de enige uitweg."

Het misbruik of geweld vond in hoofdzaak plaats op school, voor het merendeel in internaten. Daarnaast vonden er feiten plaats in de lokale afdelingen van kerken, in een jeugdinstantie en in het kader van tewerkstelling in een organisatie.

De (vermeende) pleger was dan ook doorgaans een leerkracht of opvoeder met een religieuze hoedanigheid of een parochiepriester. In twee dossiers waren de (vermeende) plegers leken, waarvan één volwassene en in één dossier enkele minderjarige medebewoners in een leefgroep. Op twee na waren de (vermeende) plegers mannen.

De aanmelder wist vaak niet of de (vermeende) pleger nog in leven was of niet. Via contacten met instellingen, congregaties, meldpunten van de Kerk en publieke bronnen kon vaak worden achterhaald of de persoon in kwestie nog leefde. In 7 dossiers is er nog een (vermeende) pleger in leven. In 6 dossiers kon het overlijden van de (vermeende) pleger bevestigd worden, terwijl inzake 2 andere dossiers vooralsnog geen informatie werd gevonden.

De gevolgen van het misbruik en geweld

ZWIJGEN EN ONGELOOF

De meeste slachtoffers hebben het misbruik of geweld in de periode dat het plaatsvond ofwel niet durven of kunnen melden (vaak hadden ze er ook nog niet de woorden voor), ofwel hebben ze er iets van gezegd aan ouders of de naaste omgeving die hen niet geloofd hebben, of minstens niet hebben ingegrepen.

“Mijn moeder heeft me toen niet geloofd. Ze zei : ‘Zet het uit je hoofd’. Ik heb er later wel met haar over gepraat. Ze heeft er nu een schuldgevoel over dat ze me toen niet geloofd heeft en niet geholpen heeft. Dokters en pastoors waren toen heilig.”

Sommige slachtoffers halen ook aan dat andere volwassenen in de instelling op de hoogte waren of moeten geweest zijn en begrijpen tot op vandaag niet waarom deze personen niet hebben ingegrepen.

“Ik kan me niet voorstellen dat de instelling niet op de hoogte was. Elke dag werd er een kind uit de rij geplukt door een pater. Als zelfs de leerlingen het wisten, wisten de paters het zeker !”

Sommigen hebben er pas op latere leeftijd met de inmiddels bejaarde ouders of bij een begripvolle partner voor het eerst over gepraat. De rol van de partner is van cruciaal belang voor de morele en psychische ondersteuning van de slachtoffers. Niettemin zijn er slachtoffers die tot op heden in hun (ruimere) omgeving nog niets over de feiten vermeld hebben, wellicht omwille van schaamte of schuldgevoelens.

“Ik heb er veel later met mijn moeder over kunnen praten. Ze was zeer christelijk, in het begin geloofde ze me niet. Pas toen ze op TV een uitzending over het onderwerp zag begon ze te wenen en vroeg me erover te praten. Ik heb het heel voorzichtig verteld. Ze nam het op haar en heeft gezegd dat het niet mijn schuld was. Ze voelde zich schuldig en heeft me gevraagd of ik het haar kwalijk nam. Ze kreeg toen al palliatieve zorgen en ik heb gezegd van niet.”

Ze zijn in die zin dubbel slachtoffer : één keer van het misbruik of geweld, en een tweede keer van het ongeloof of gebrek aan ondersteuning (secondaire victimisering), vaak gepaard met het stilzwijgen van misbruik door personen met een zekere morele autoriteit in de samenleving. Hierdoor hebben slachtoffers zelf ook vaak decennialang gezwegen en is er soms veel tijd nodig vooraleer slachtoffers het aandurven om met het misbruik naar buiten te komen. Het vertrouwelijk karakter van de gesprekken met de Commissie en de uiteindelijke erkenning van de hen aangedane feiten zijn daarom van cruciaal belang. Bovendien oordeelt de commissie niet over het gebeuren. Ze beluistert het verhaal zoals het slachtoffer het brengt.

SCHULDGEVOELENS EN SCHAAMTE

Verder speelt mee dat de slachtoffers vaak door de (vermeende) pleger het gevoel is aangepraat dat ze hebben ingestemd, het niet zo erg gevonden hebben, niet duidelijk geweigerd hebben, enz. waardoor ze vaak denken zelf schuldig te zijn.

“ De eerste weken in ... leek alles oké te zijn. Achteraf gezien was dit waarschijnlijk enkel om mij beter te leren kennen en om te ontdekken of ik al dan niet manipuleerbaar was. Spijtig genoeg is achteraf gebleken dat ik dit ook was....”

“Ik was angstig, had een enorm schuldgevoel en vond van mezelf dat ik verdoemd was want gaandeweg werd ons in de lessen godsdienst geleerd wat een vreselijke straffen er stonden op ‘onzedigheid’. Ik was als de dood dat ‘mijn grote zonde’ aan het licht zou komen en ik tot grote schande van mijn ouders van school zou gestuurd worden.”

Het gekende fenomeen van “grooming”, dat vaak ook speelde ten aanzien van de familie van de slachtoffers (waarmee de (vermeende) pleger ook soms contacten onderhield), houdt ook in dat de (vermeende) pleger zijn slachtoffer of diens familie tot “vriend” maakt of bepaalde voordelen geeft. Dit zorgt ervoor dat nog decennia later complexe gevoelens van loyaliteit ten aanzien van de (vermeende) pleger soms nog een rol spelen in wat de slachtoffers willen.

“Ik kon er nergens mee terecht, noch op het internaat, noch thuis. Zo kwam elke zomervakantie wel eens een priester van het college ‘toevallig’ op bezoek bij mijn ouders, ook X. Ik verstopte mij toen en deed al het mogelijke om hem niet onder ogen te moeten komen. Mijn ouders vonden mij dan heel erg onbeleefd en ik kreeg er nog een paar flinke draaien rond mijn oren bij! De priesters stonden op een piëdestal. Mijn ouders hadden 200% vertrouwen in het college.”

Vaak beseffen slachtoffers pas op latere leeftijd dat ze zelf helemaal geen schuld hebben, soms doordat hun (klein)kinderen de leeftijd bereiken waarop ze zelf slachtoffer werden, soms door bepaalde schandalen die in de pers komen. Het is voor veel slachtoffers belangrijk dat de Commissie dit nogmaals en ondubbelzinnig bevestigt.

“Ik had wel een schuldgevoel want ik vond het ook wel opwindend om naar die filmpjes te kijken. Mijn lichaam reageerde wel. Maar als je zelf kinderen hebt, begrijp je dat kinderen van 11-12 jaar nog niets van seksualiteit weten. Nu weet ik dat het normaal is dat je als puber nieuwsgierig bent.”

De schuldgevoelens van slachtoffers hebben niet enkel betrekking op henzelf, maar ook op het gevoel dat ze misschien hadden kunnen voorkomen dat andere kinderen slachtoffer werden als zij het zouden gemeld hebben.

“Ik voel me ook wel schuldig omdat ik zolang gewacht heb en het niet eerder gemeld hebt. Misschien heeft hij nog andere slachtoffers gemaakt.”

BLIJVENDE IMPACT

Slachtoffers ondervinden hun hele leven lang in min of meerdere mate gevolgen van het misbruik of geweld. Sommigen hebben blijvende fysieke letsels of gezondheidsproblemen. Anderen hebben levenslang therapeutische begeleiding en/of medicatie nodig.

“Eerst dacht ik, het zal wel verdwijnen, wat helaas niet waar is. Al wat in die periode is gebeurd, staat in mijn geheugen gegrift, gebrandmerkt is een beter woord. Ik ben nu nog altijd ‘gelukkig’ opgenomen in de psychiatrie. Ik heb nooit mijn school kunnen afmaken. Steeds werd mij verweten een moeilijk karakter te hebben, geen motivatie in studies te hebben, buiten mezelf te zijn. Wat werk betreft heb ik het ook niet mogen meemaken om bij een werkgever te kunnen blijven. Telkens krijg je het moeilijk, ook om iemand te vertrouwen. Idem met relaties, die liepen ook nooit van een leien dakje. Steeds de beelden van vroeger in mijn hoofd hebben er nooit goed aan gedaan.”

Nog anderen onderdrukken de gevolgen via middelengebruik, ondervinden relatiestoornissen, onderwijs- of professioneel kanserverlies, hebben een laag zelfbeeld en zelfvertrouwen, of plegen soms zelf feiten, zonder dat ze (openlijk) de link daarmee leggen. Ook dit inzicht komt vaak pas op latere leeftijd tot stand.

“Mijn eerste huwelijk is gestrand, mijn ex-echtgenote kon de schade die ik had opgelopen niet genoeg plaatsen, en dat is zeker geen verwijt aan haar. Het moet bij momenten erg moeilijk zijn geweest om met mij te leven. Ik zat vol twijfels en zelfverwijt, had de grootste problemen met mijn eigen seksualiteit, voelde mij verdoemd en minderwaardig. Ik heb het grootste deel van mijn leven regelmatig angstaanvallen gehad, soms totale paniek, waarbij ik van iedereen en alles wilde weg vluchten”.

“Hij was mijn klastitularis. Omdat ik was weggelopen en hem ontweek heeft hij me gebuisd. Daarvoor had ik wel goede punten. Er was toen geen oudercontact om de schoolresultaten te bespreken. Ik durfde er thuis niets over zeggen en ben dan naar een andere school gegaan waar ik handel heb gestudeerd. Maar ik had daar geen interesse in. Ik had zeker wel Latijn-Grieks kunnen verderzetten. Daardoor heb ik de loopbaan gemist die ik had gewild.”

Soms stellen slachtoffers er weinig gevolgen aan over gehouden te hebben, maar worden ze er tijdens een gesprek met de Commissie van bewust dat er toch een impact op hun leven is, die zich vaak uit in het kader van de opvoeding van hun eigen kinderen. Hiertoe is het van belang dat de Commissie voldoende tijd neemt om de slachtoffers te beluisteren, zodat de gesprekken diepgang kunnen vinden en er ruimte ontstaat om nieuw opgedane inzichten een plaats te geven.

“Ik heb mijn kinderen altijd heel goed beschermd en in het oog gehouden. Ze hebben niets van de Kerk meegedaan, zijn niet gedoopt, niet op kamp geweest, hebben geen communie gedaan. Ze zijn nooit op internaat geweest, nooit op buitenlandse stage. Er is nu een kleinkind op komst. Ik ga dat niet kunnen beschermen zoals ik mijn kinderen heb beschermd. Ik wil niet dat dat kind iets overkomt.”

Vragen en behoeften van slachtoffers en andere betrokkenen

AANMELDING BIJ DE COMMISSIE

De ontvankelijkheid van een aanmelding wordt enkel bepaald door het mandaat van de Commissie. Om de toegang van slachtoffers zo ruim mogelijk te maken wil de Commissie bij het beoordelen van de ontvankelijkheid van aanmeldingen geen beperkingen inbouwen op basis van eerder ondernomen stappen of op basis van mogelijke motieven van de slachtoffers.

Ondanks het eerdere bestaan van het Centrum voor Arbitrage melden zich nog slachtoffers van misbruik door religieuzen. Sommigen waren destijds niet klaar om zich te melden of waren slachtoffer van niet-seksueel misbruik. Anderen willen zich niet tot de meldpunten in de Kerk wenden, omdat ze de Kerk als betrokken partij zien. Nog anderen vinden de weg naar de Commissie langs andere kanalen. Ook slachtoffers die destijds door het Centrum voor Arbitrage gehoord zijn, kunnen zich nog tot de Commissie wenden, indien zij een bijkomende behoefte tot erkenning of bemiddeling hebben.

DE COMMISSIE STAAT VOOR EEN AANPAK OP MAAT

Alle trajecten bij de Commissie verlopen op basis van vrijwilligheid en op basis van de wensen en behoeften van de betrokkenen. De Commissie is voorstander van een aanpak op maat. In deze lijkt het belangrijk dat slachtoffers – die als kind van elk keuzerecht zijn beroofd - de keuze hebben om één of meerdere wegen te kiezen, op basis van correcte informatie.

Elk aanmelding wordt door telkens dezelfde commissieleden gevolgd, waarvan op één na telkens met één man en één vrouw, waarvan één bemiddelaar. Het merendeel van de gesprekken vindt plaats met twee commissieleden, en meestal in aanwezigheid van de coördinator. Tijdens de gesprekken kon een vertrouwenspersoon van het slachtoffer aanwezig zijn.

Vaak wil een slachtoffer in eerste instantie alleen maar gehoord worden. Daarbij bepaalt het slachtoffer zelf wat hij of zij wil vertellen. Vaak worden dan nog geen details over de feiten vermeld. Soms komt dit later pas aan bod, of wil het slachtoffer er alleen schriftelijk iets over kwijt. In de loop van de opeenvolgende gesprekken komen vaak bijkomende noden en vragen aan het licht. Slachtoffers tasten soms voorzichtig af hoe de Commissie tewerk gaat en zetten pas verdere stappen naargelang het vertrouwen groeit.

VRAAG NAAR ERKENNING

Het niet geloofd of gehoord zijn geweest heeft voor veel slachtoffers tot op vandaag ingrijpende gevolgen. Ze zijn dan ook in eerste instantie op zoek naar erkenning van de feiten en het leed dat hen is aangedaan, door de samenleving. Tijdens een erkenningsgesprek wordt een luisterend oor geboden aan de aanmelder en wordt namens de samenleving erkenning geboden voor het misbruik, geweld en/of verwaarlozing en voor het leed dat aan het slachtoffer werd aangedaan, zonder hun relaas in vraag te stellen. Doorheen deze gesprekken met slachtoffers kan worden vastgesteld hoeveel voldoening ze halen uit het gehoord en geloofd worden. Dit op zich is reeds een vorm van gedeeltelijk herstel of genoegdoening.

“De Commissie luistert. Hier voelde ik mij voor het eerst gehoord.”

Sommige aanmelders wensen alleen deze erkenning, en eventueel doorverwijzing naar gepaste hulpverlening of juridisch advies. Niet elke aanmelder heeft dus (in eerste instantie) een vraag naar bemiddeling met de (vermeende) pleger en/of met de betrokken instanties.

VRAAG NAAR BEMIDDELING

Voor de meeste aanmelders is echter ook een oprechte erkenning door de (vermeende) pleger en/of instelling, gevolgd door gemeente excuses door de (vermeende) pleger zelf en eventueel de verantwoordelijke instelling, van groot belang. Deze vraag leidt tot het opstarten van een bemiddelingstraject, met als eerste doelstelling het bekomen van erkenning.

Deze bemiddelingstrajecten vereisen meerdere stappen over een langere periode en kunnen velerlei vormen aannemen. Meestal vinden in eerste instantie afzonderlijke gesprekken plaats met de aanmelder en de (vermeende) pleger en/of instelling, die telkens naar de andere partij worden teruggekoppeld. Daarna, als elke betrokken partij zich veilig genoeg voelt en daarmee instemt, kan een gezamenlijk gesprek plaatsvinden, steeds in aanwezigheid van dezelfde commissieleden en op basis van duidelijke afspraken. Na dit gesprek kunnen opnieuw afzonderlijke gesprekken plaatsvinden, of een nieuw gezamenlijk gesprek. Soms vindt er geen gezamenlijk gesprek plaats, maar worden brieven uitgewisseld of voorgelezen of worden boodschappen enkel mondeling overgebracht.

De Commissie is voor deze bemiddelingen vaak afhankelijk van de bereidwillige medewerking van de betrokken instellingen. Tot op heden gaat het vooral om scholen, internaten, jeugdinstellingen, parochies en dergelijke die (destijds) onder de verantwoordelijkheid van religieuze congregaties of een bisdom vielen. De Commissie wenst daarom het Secretariaat-Generaal van de Bisschoppenconferentie, de opvangpunten van de Kerk, de Unie van de Religieuzen van Vlaanderen, de congregaties zelf en de vzw Dignity te danken voor hun medewerking.

Tevens wenst de Commissie de moed te erkennen van (vermeende) plegers die – ondanks het verwerpelijk karakter van hun daden - hun verantwoordelijkheid opnemen en bereid zijn in (rechtstreekse of onrechtstreekse) dialoog te gaan met hun slachtoffer.

“Het lucht me toch enigszins op dat hij op zijn sterfbed de feiten erkend heeft.”

A priori neemt de Commissie deze bemiddelingen zelf op. Enerzijds besteedt de Commissie veel aandacht aan het opbouwen van een vertrouwensrelatie met alle betrokken partijen - maar inzonderheid met slachtoffers die door hun negatieve ervaring vaak wantrouwig zijn-, en zou het contraproductief zijn het slachtoffer dan opnieuw door te verwijzen. Anderzijds toont de praktijk ook aan dat de verhouding van het slachtoffer tot de instelling en de (vermeende) pleger vaak nauw verweven zijn en dat het artificieel zou zijn deze complexe problematiek uit te splitsen in twee afzonderlijke trajecten voor bemiddeling.

Indien in een specifiek dossier of op een bepaald ogenblik toch doorverwijzing naar een andere bemiddelingsinstantie wenselijk is zal dit *ad hoc* worden opgenomen. De Commissie vindt het tegenaangewezen om afspraken te maken over automatische doorverwijzingen daar ze elk dossier met een aanpak op maat behandelt.

VRAAG NAAR HERSTEL

De wonden die door het misbruik of geweld geslagen zijn kunnen niet meer ongedaan gemaakt worden. Niettemin kunnen kleine beetjes het aangedane leed draaglijker helpen maken.

Herstel neemt tot op heden in de behandelde dossiers allerlei vormen aan: een brief aan de (vermeende) pleger over de feiten en de gevolgen ervan, een brief met erkenning en excuses, het aanpassen van een overlijdensbericht op een website, een gesprek over het huidige preventiebeleid in de instelling, enz.

“Met de verontschuldigungen in mijn bezit is het ‘wezenlijk’ deel van deze wandaad afgesloten. De herinnering blijft, spijtig genoeg, bestaan.”

Een vraag naar bemiddeling met de betrokken instantie is dus niet noodzakelijk een vraag naar financiële tegemoetkoming, waarvoor er meestal toch geen rechtsgrond bestaat. Indien er een vraag of aanbod is voor een financiële tegemoetkoming (die soms nog door de meldpunten van de Kerk wordt toegekend), is dat vaak slechts bijkomstig en ondergeschikt aan het belang van erkenning. De Commissie begeleidt desgewenst de slachtoffers in dit proces van aanvraag tot financiële tegemoetkoming.

BEHOEFTE VAN DE (VERMEENDE) PLEGER

De commissieleden hanteren tijdens de gesprekken het principe van de meerzijdige partijdigheid, waarbij ze geen partij kiezen voor of tegen de ene of andere betrokkene. Dit is ook zo wat de (vermeende) pleger betreft, die met evenveel respect behandeld worden als de andere personen betrokken in de bemiddeling.

De Commissie stelt vast dat deze aanpak kan beantwoorden aan een behoefte van de (vermeende) pleger die zelf ook met zijn verleden in het reine wil komen en erkenning wil bieden via een bemiddelingstraject, nood kan hebben aan hulpverlening of aan begeleide begrenzing.

De Commissie wil haar bezorgdheid uitdrukken over het feit dat (vermeende) pleger soms door de verantwoordelijke instellingen worden afgeschermd, waardoor de Commissie niet aan deze noden van (vermeende) pleger tegemoet kan komen. De vraag rijst of de betrokken instanties hiermee geen kansen laten liggen: de (vermeende) pleger kan verantwoordelijkheid opnemen naar het slachtoffer door onder ogen te zien waar hij of zij een grens overschreed. Eventueel kan een stap naar gedeeltelijk herstel gezet worden. Een (vermeende) pleger negeren en op de achtergrond houden doet geen recht aan zijn of haar verantwoordelijkheid.

“Ik had wel verwacht dat er vroeg of laat iemand zou komen aan mijn deur kloppen. Ik zit er zelf ook mee. Wat ik ook zeg of doe, ik kan het nooit meer ongedaan maken. Het slachtoffer blijft er wel mee zitten.”

Een (vermeende) pleger die zijn verantwoordelijkheid wil opnemen ten aanzien van het slachtoffer heeft evenzeer recht op ondersteuning door de Commissie. Door de respectievelijke belangen van de instelling en de (vermeende) pleger helder te stellen en uit elkaar te halen kan mogelijk meer openheid gecreëerd worden voor bemiddeling tussen slachtoffer en (vermeende) pleger. De Commissie zal hier in de toekomst de nodige aandacht besteden.

BEHOEFTE VAN STEUNFIGUREN

Voor veel aanmelders is de rol van de steunfiguur, die hem of haar bijstaat tijdens het hele traject bij de Commissie, van cruciaal belang. Vaak gaat het om de partner die al jaren- of zelfs decennialang leeft met de gevolgen van het misbruik van het slachtoffer, en daardoor indirect slachtoffer is.

“Pas enkele relaties verder heb ik dan eindelijk en gelukkig iemand ontmoet die mij niet alleen graag zag, maar mij ook nam zoals ik was met mijn verleden en mij gaudeweg hielp inzien hoe ik daarmee om kon gaan. Dankzij haar heb ik na zoveel jaren eindelijk de stap kunnen zetten om naar buiten te komen met mijn verleden en hulp te zoeken bij de Commissie.”

De Commissie probeert aan deze partners ook erkenning en steun te bieden, maar wenst haar bekommernis uit te drukken voor de zorg voor deze partners, die vaak de sterke schouders in het gezin zijn, terwijl voor hun noden weinig ondersteuning voorhanden is.

BEHOEFTE VAN OMSTAANDERS

De Commissie wenst ook haar bezorgdheid te uiten voor wat betreft de zorg voor de omstaanders van het misbruik: uit het relaas van slachtoffers blijkt soms dat andere volwassenen in de omgeving waar het misbruik plaats vond op de hoogte waren of minstens een vermoeden konden hebben. Vaak hebben deze personen niets gedaan en gezwegen, maar anderen hebben getracht het misbruik te verhinderen of te beperken, zonder daartoe veel macht of impact te hebben.

“Ik ben nog terug geweest naar de instelling. Ik ben tot aan de poort geraakt, maar kon niet verder. Alles kwam terug boven. Er kwam een opvoeder van toen voorbij fietsen, die me vroeg hoe het met mij was en zei: ‘De broeders zijn weg, er kan je niets meer gebeuren.’ Hij was er dus toen al van op de hoogte. Sommige opvoeders zijn destijds ook weggegaan. Ook de kok was op de hoogte. Als de broeder mij riep kwam hij er tussen en hield me tegen.”

Ongetwijfeld zitten ook deze mensen nog met vragen, misschien met schuldgevoelens. De Commissie wil zich daarom ook openstellen om deze “derden” desgewenst te beluisteren en contact met slachtoffers en/of (vermeende) pleger te faciliteren.

BEHOEFTE VAN TUSSENPERSONEN

Een andere groep betreft de tussenpersonen van instellingen die momenteel erkenning geven, excuses aanbieden, enz. voor feiten waarvoor ze niet persoonlijk verantwoordelijk waren. Deze personen komen soms tussen in tientallen bemiddelingen en nemen deze verhalen met zich mee. Ook de vele personen die inmiddels als aanspreekpunt integriteit in diverse sectoren werkzaam zijn, vallen hieronder. Het risico op secundaire traumatisering is hier niet onbestaande.

“Ik zit er zelf ook wel mee. Ik heb al veel verhalen moeten aanhoren. Ik weet wie van mijn medebroeders zo’n feiten gepleegd heeft, maar moet er toch mee verder. Dit is niet waarom ik bij de congregatie ben gegaan, dit strookt niet met mijn idealen.”

Bevindingen en aanbevelingen van de Commissie

ERKEN DE COMPLEXITEIT VAN DE PROBLEMATIEK

Veel aangemeldingen vertonen een complex geheel van meerdere, opeenvolgende feiten: het misbruik of geweld zelf, soms in opeenvolgende instellingen, of zowel in familiale context als in een instelling en/of een parochie, vaak gevolgd door ontkenning, ongeloof, handelingsschroom, stilzwijgen door verantwoordelijken van instellingen of familie of allebei, als frustrerend ervaren contacten met politie, justitie, hulpverleners of andere professionelen, enz. Vaak was er tussen die actoren onderling een ongezonde verwevenheid, met groot ontzag voor gezagsdragers in de jaren '60-'80 (vooral voor religieuzen), dat we vandaag ook nog aantreffen in andere sectoren (sport, cultuur, geneeskunde...).

“Het taboe moet doorbroken worden. Vrouwen zijn al zelfstandiger geworden en praten erover. Andere slachtoffers zullen volgen. Misschien is het moeilijker voor jongens om erover te praten, omdat ze meestal misbruikt worden door mannen en er dan de extra stempel van homoseksualiteit boven hangt? De aandacht gaat vooral naar de kerk, maar het gebeurt overal.”

Wat dit betreft is de onafhankelijkheid en neutraliteit van de Commissie ten aanzien van de betrokken sectoren, van het grootste belang, niet enkel voor de werking van de Commissie, maar ook voor de perceptie van haar legitimiteit.

BIED EEN ANTWOORD VOOR SLACHTOFFERS VAN INTRA-FAMILIAAL GEWELD UIT HET VERLEDEN

In de periode april-november 2019 moest de Commissie noodgedwongen ongeveer één op vier aangemeldingen onontvankelijk verklaren omdat het intra-familiaal geweld betrof. Daarbij vinden meestal meerdere contacten met de aanmelder en externe instanties plaats om hem of haar zo gepast mogelijk door te verwijzen en deze doorverwijzing verder op te volgen. Sommige aanmelders werden naar meerdere diensten doorverwezen voor verschillende aspecten van hun vraag. Het ging om doorverwijzing voor bemiddeling, hulpverlening, juridisch advies of lotgenotenwerking.

Sommige slachtoffers van intra-familiaal geweld uit het verleden hebben evenwel geen behoefte aan doorverwijzing naar bemiddeling ((vermeende) plegger is overleden), naar hulpverlening (daar hebben ze vaak al heel wat ervaring mee), naar justitie (feiten zijn verjaard of (vermeende) plegger is overleden) of naar lotgenoten.... Ze willen langs deze weg erkenning krijgen voor het leed dat hen is aangedaan en hun stem laten horen om mee de aandacht te vestigen op de verstrekkende gevolgen van misbruik en op de nood aan preventie en gepast optreden.

“ Op de schooldirectie moest ik niet rekenen, mijn ouders waren een stichtend voorbeeld van een braaf katholiek gezin. Alleen de lerares turnen vroeg regelmatig : ‘Hoe komt het dat je weeral zoveel blauwe plekken hebt en zo scheef loopt ?’, maar ze durfde er met mijn moeder niet over spreken.... Ik was kapot, vol blauwe striemen op armen en benen strompelde ik terug naar school die middag. De non merkte het en zei : ‘wat is er nu weer ? je ouders weer op stang gejaagd ?’.... Ik strompelde voor

de zoveelste maal binnen bij de huisarts die heel goed wist dat ik zwaar mishandeld werd en zich steeds opnieuw verbaasde over mijn toestand. Hij zei: ‘Het is duidelijk dat je veel afziet, ik ben niet blind, maar ik kan niets doen om je te beschermen’. Als geliefde dorpsdokter ging hij toch geen praktiserende katholieke burgers aanklagen wegens mishandeling van één van hun kinderen. “Ik wil mijn verhaal delen om bij te dragen aan de bewustwording en zoveel mogelijk kinderen te kunnen beschermen tegen mishandeling binnen het gezin. Ook als je niets ziet aan het kind. Er is teveel ellende achter de gesloten deuren van gezinnen, waar uiterlijk alles OK lijkt te zijn. Perfecte ouders die hun kinderen via fysieke en psychische mishandeling kapot maken. Ouders beschuldigen blijft een taboe.”

Voor de behoefte aan erkenning van slachtoffers van intra-familiaal geweld uit het verleden lijkt er op dit ogenblik geen pasklaar antwoord te zijn of minstens is dat aanbod niet gekend.

“De commissie waar u deel van uitmaakt verricht waardevol werk. Het is dus zeker niet dat ik de waarde of inzet van de commissie misken. Enkel valt het me persoonlijk erg wrang dat enkel de hoedanigheid van de (vermeende) plegger bepalend blijkt voor het al dan niet ontvankelijk zijn tot deze commissie. Het beleid organiseert hulp voor slachtoffers maar enkel degene waarvoor de (vermeende) plegger in aanmerking komt. Deze visie staat haaks op het zelfbeschikkingsrecht van het slachtoffer, een pilaar in onze herstelvisie. Ik ben persoonlijk op zoek naar erkenning, niet enkel omdat dit een stuk van mijn eigen persoonlijkheid zou stabiliseren maar ook omdat er dan toch iemand is die het ondergaen misbruik ernstig genoeg neemt om er een verslagje over te schrijven. Zolang ik en personen in mijn situatie niet gehoord kunnen worden, want de (vermeende) plegger is toevallig geen priester, dan tel ik ook letterlijk niet mee. Dan is mijn misbruik zelfs geen statistiek waard. Deze gedachtegang is niet bevorderlijk voor mijn gevoel van zelfbeschikking, noch helpt het om vertrouwde herkenning te voelen in hoe de maatschappij dit soort daden interpreteert.”

FACILITEER DE TOEGANG TOT EN BETAALBAARHEID VAN HULPVERLENING

Aangezien een aanmelding bij de Commissie geen therapeutisch doel heeft, maar sommige aanmelders daar wel behoefte aan hebben, probeert de Commissie hen naar hulpverlening door te verwijzen.

Daarbij botst de Commissie enerzijds op de soms erge lange (tot 18 maanden) wachlijsten bij de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg, anderzijds op de hoge kostprijs van privé-therapie, die voor sommigen onbetaalbaar is. De Commissie hoopt dat de overheid de toegang tot hulpverlening verder kan faciliteren en voor deze bijzonder kwetsbare slachtoffers gespecialiseerde hulpverlening ter beschikking kan stellen.

VERDUIDELIJK DE VERJARINGSTERMIJN IN STRAFZAKEN

De Commissie is bevoegd voor feiten van meer dan tien jaar geleden. Deze feiten zijn echter niet noodzakelijk verjaard en al zeker niet indien er mogelijk samenhang is met meer recente feiten, waarvan de Commissie doorgaans niet op de hoogte is. Het is evenwel moeilijk voor de Commissie om te beoordelen of een doorverwijzing naar justitie zinvol is. De wetgeving inzake verjaring is door opeenvolgende wetswijzigingen dermate complex geworden dat geraadpleegde hoogleraren strafrecht de Commissie hebben aangeraden alle feiten van na 1985 als mogelijk niet verjaard te beschouwen.

Veel slachtoffers menen ook dat de recente wijziging van de verjaringstermijn inzake seksueel misbruik van minderjarigen reeds verjaarde feiten terug vervolgbaar kan maken, wat uiteraard niet het geval is. Daarnaast riskeert deze wijziging onvrede te creëren bij slachtoffers van niet-seksueel misbruik van minderjarigen uit het verleden. Ook hier lijkt een eenduidig signaal aangewezen.

BEVORDER WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK NAAR MISBRUIK EN GEWELD UIT HET VERLEDEN

Uit de contacten en opzoekingen van de Commissie is gebleken dat het wetenschappelijk onderzoek naar deze problematiek in Vlaanderen op sporadische en versnipperde wijze werd gevoerd. Er is blijkbaar onder meer (in tijd en middelen beperkt) onderzoek gevoerd naar seksueel misbruik van volwassen gehandicapte vrouwen, naar misbruik en geweld in jeugd- en onderwijsinstellingen, naar misbruik in de sector van cultuur en media, misbruik in de sport, enz.

De kwantiteit van dit gevoerde onderzoek verzinkt evenwel in het niets vergeleken met het onderzoek dat in andere landen op meer gecoördineerde en systematische wijze werd gevoerd, zoals bijvoorbeeld in Nederland door de Commissies Deetman, Samson en De Winter. Het lijkt de Commissie aangewezen dat ook in Vlaanderen meer systematisch domeinoverschrijdend wetenschappelijk onderzoek zou worden gevoerd.

VERDUIDELIJK HET MANDAAT, DE NAAM EN DE ONAFHANKELIJKHEID VAN DE COMMISSIE

De Commissie meent dat het aangewezen is haar mandaat te verduidelijken in die zin dat dit *alle gevallen van niet-familiaal misbruik en geweld van minstens 10 jaar geleden, gepleegd in Vlaanderen* zou omvatten. Er zou derhalve geen beperking zijn tot instellingen, voorzieningen, organisaties of verenigingen. Het zou evenmin enkel gaan om misbruik en geweld in het kader van een professionele gezagsrelatie, aangezien ook feiten gepleegd door leeftijdsgenoten, collega's, medebewoners, enz. eronder zouden vallen.

De Commissie meent dat een duidelijke afbakening van haar mandaat zou moeten gereflecteerd worden in een naam die tot minder misverstanden aanleiding geeft. Ze stelt voor de naam "Commissie Erkenning en Bemiddeling voor institutioneel misbruik en geweld uit het verleden" - afgekort "Commissie Erkenning & Bemiddeling" - aan te nemen.

Ten slotte heeft de Commissie van het Vlaams Parlement een duidelijk mandaat gekregen om in alle onafhankelijkheid en neutraliteit te fungeren. Het lijkt de Commissie essentieel dat zij kan werken onafhankelijk van (partij)politieke of ideologische beïnvloeding, onafhankelijk van de sectoren waarin het misbruik of geweld heeft plaatsgevonden en onafhankelijk van de organisatie die de werking van de Commissie desgevallend zou faciliteren, en dat dit in het wettelijk kader zou worden vastgelegd.

HARMONISEER DE AANPAK OVER SECTOREN HEEN

De oprichting zelf van de permanente Commissie heeft tot doel te vermijden dat bij elk nieuw schandaal in weer een andere sector telkens een nieuwe instantie of orgaan moet worden opgericht, wat tot onduidelijkheid en onderlinge concurrentie kan leiden.

Niettemin is het zo dat er al heel wat versnippering bestaat in het Vlaamse en Belgische landschap inzake preventie en reactie op misbruik en geweld. Elke sector heeft zijn eigen beleids- en preventieorganen, aanspreekpunten integriteit, meldpunten, deontologische codes, tuchtorganen, enz.

De Commissie zal met al deze actoren samenwerken en zoveel mogelijk afstemmingsafspraken maken, zonder evenwel haar benadering van individuele dossiers via een aanpak op maat van de betrokkenen, te laten inperken door protocollen die zij met de betrokken instellingen of sectoren zou moeten afsluiten.

Het zou een efficiënte benadering van de problematiek bevorderen als de diverse bevoegde Departementen ervoor zorgen dat dit landschap niet verder versnipperd wordt en zo mogelijk te streven naar een geharmoniseerde aanpak, minstens naar een aanbod van overzichtelijke informatie over de verschillende instanties en procedures.

Tot slot

De Commissie wenst het belangrijke signaal te ondersteunen dat de Vlaamse overheid door de oprichting en de werking van de Commissie aan de samenleving geeft. Niet enkel kan de Commissie een kans bieden aan slachtoffers, (vermeende) plegers en betrokken instanties om hun verleden te verwerken of daar een begin mee te maken, maar daarnaast geeft ze ook een duidelijke boodschap aan de samenleving dat misbruik niet aanvaardbaar is, moet voorkomen worden en dat een gepaste reactie noodzakelijk is.

www.comeb.be
info@comeb.be

Diestsesteenweg 49
3010 Kessel-Lo
Tel: 0497.43.41.66.